

Tadeusz Borys

Organizacje międzynarodowe wobec globalnych problemów

International Journal of Management and Economics 25, 45-63

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Organizacje międzynarodowe wobec globalnych problemów ochrony środowiska

Wstęp

Pojawienie się nowych podejść do paradygmatu rozwoju, związanych przede wszystkim z koncepcjami rozwoju zrównoważonego (*balanced development*), rozwoju trwałego (*durable development*), i rozwoju samopodtrzymującego (sustensywnego – *sustainable development*) jest w dużej mierze wynikiem mobilizacji organizacji międzynarodowych w celu stworzenia trwałych podstaw biologicznego istnienia i wszechstronnego, nie tylko ekonomicznego, rozwoju oraz wykreowania skutecznych instrumentów zmniejszenia lub rozwiązania głównych problemów środowiskowych o charakterze globalnym.

Teza o konieczności stworzenia tych podstaw postawiona została już w 1972 r. w pierwszym raporcie Klubu Rzymskiego¹. Dzięki tym i innym pracom rozszerzało się przekonanie, iż nie ma innej drogi rozwoju społeczno-gospodarczego, nie tylko w poszczególnych krajach, ale i w skali całego świata, jak konsekwentne wprowadzanie w życie nowych paradygmatów rozwoju, które łączy harmonizowanie (równoważenie) działań gospodarczych i społecznych z możliwościami środowiska przyrodniczego i koniecznością jego ochrony.

Poczynając od 1972 r. i sztokholmskiej konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych poświęconej środowisku człowieka, stale rośnie liczba międzynarodowych organizacji podejmujących inicjatywy mające na celu zmniejszanie skali globalnych problemów ochrony środowiska. Większość tych inicjatyw, zwłaszcza organizacji pozarządowych, wyrasta głównie z krytyki tradycyjnych wzorców rozwoju i odpowiadającej im polityki ekonomicznej, pojmującej rozwój jako powiększanie/wzrost konsumpcji materialnych dóbr i usług, czyli dobrobytu materialnego.

Szczególne nasilenie tej krytyki ma miejsce od połowy lat 80. Znajduje to w szczególności wyraz w bardzo licznych inicjatywach społeczności międzynarodowej, przede wszystkim różnych agend i komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz w wykreowaniu i stosowaniu w dokumentach międzynarodowych pojęć trwałego, zrównoważonego i samopodtrzymującego się rozwoju.

W latach 80. i 90. sprzyjanie koncepcjom nowych paradygmatów rozwoju i wspieranie przemian w tym kierunku stało się elementem walki politycznej. Bezpośrednia presja wywierana przez społeczeństwa, zarówno w krajach uprzemysłowionych, jak i rozwija-

jących się, wymusiła jednak także działania publiczne powstrzymujące lub odwracające skutki degradacji środowiska. Państwa Północy i Południa zostały zaangażowane w debatę nad przyczynami kryzysu gospodarczego na Południu i podziałem odpowiedzialności za wspieranie dalszego rozwoju (konferencja Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 r.). W tej debacie wystąpiły również **problemy środowiskowe**, które w efekcie wpływały na przyjęte rozwiązania względem form i priorytetów międzynarodowej pomocy finansowej i współdziałania na rzecz rozwoju bardziej zrównoważonego.

Globalne problemy ochrony środowiska a instytucje międzynarodowe działające na rzecz ich rozwiązania

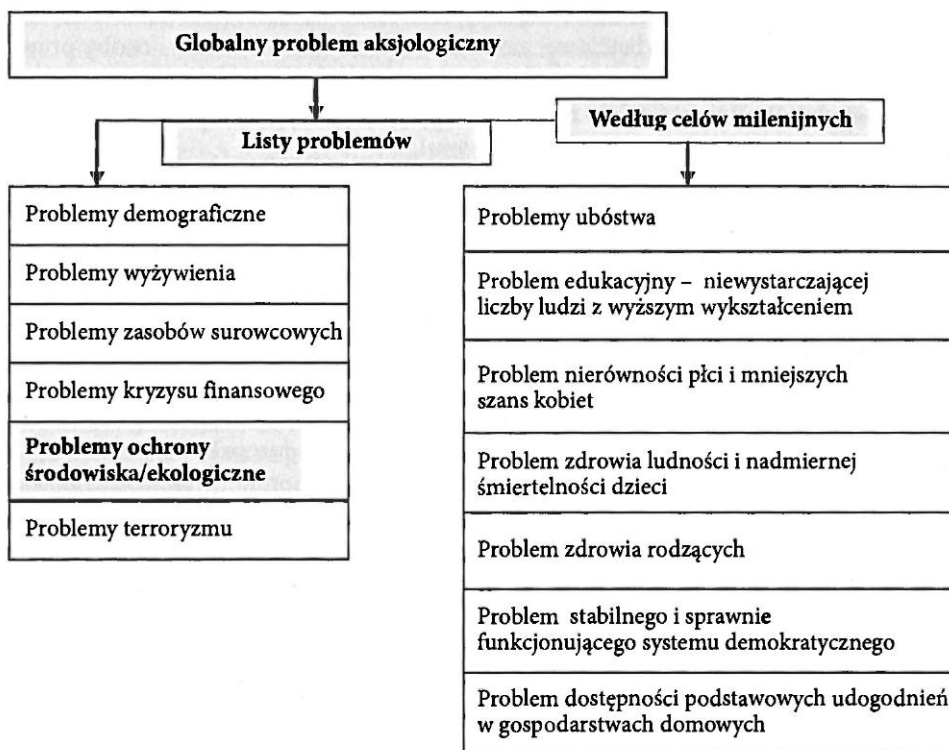
W ostatnich latach widać wyraźne postępy w kształtowaniu się **globalnej świadomości**. Ludzie zaczynają coraz lepiej zdawać sobie sprawę zarówno z korzyści, jak i zagrożeń niesionych przez umiędzynarodowienie życia gospodarczego i społecznego, choć nadal znaczna część społeczności światowej nie zdaje sobie sprawy z wagi tych problemów, a przede wszystkich z ich dynamiki. Współczesny świat – mimo swego ogromnego zróżnicowania – jako całość stoi w obliczu wielu problemów do niedawna niedostrzeganych lub nieistniejących. Umiędzynarodowiło się nie tylko życie społeczne (kulturowe, polityczne itp.) i gospodarcze, lecz także problemy z nim związane.

Co należy zatem rozumieć pod pojęciem „globalne problemy”? Jakie zagadnienia współczesnego świata można uznać za „globalne”? Są to pytania często stawiane, ale odpowiedzi nie zawsze są jednoznaczne. Ta niejednoznaczność dotyczy nie tylko listy problemów, lecz także samej istoty globalności czy globalizacji. Warto zwrócić uwagę, że **globalizacja** jest to pojęcie, które może być konotowane dwojako:

- jako proces rozprzestrzeniania się określonego zjawiska lub grupy zjawisk na skalę światową (od słowa glob – kula ziemiska, bryła planety Ziemia); w tym sensie Aurelio Peccei apelował, aby „myśleć globalnie, lecz działać lokalnie”², co stało się mottem działania większości ruchów proekologicznych
- jako proces integrowania, nadawania cech kompleksowości, całkowitości, kompletności; w tym sensie używa się najczęściej przymiotnika „globalny” w naukach o zarządzaniu (np. globalne = kompleksowe zarządzanie jakością – TQM) czy w etyce środowiskowej (np. holistyczny, zintegrowany system wartości wyznaczający najszerze pole etyczne lub holistyczne – całościowe – podejście do oceny stanu zdrowia pacjenta).

Połączenie obu ujęć występuje wtedy, gdy globalizacja staje się synonimem szerszego (holistycznego, całościowego) spojrzenia na sprawy świata. Przykładem tego jest m.in. stwierdzenie, że globalizacją nazywamy „oddziaływanie otoczenia [...] Globalizacja uzyskuje szersze spektrum pojęciowe, zbliża się do holizmu, czyli spojrzenia całościowego, globalnego”³. Wydaje się, że tych powiązanych ze sobą interpretacji nie zawsze można jednak ze sobą utożsamiać. Często się zdarza, że globalizacja w pierwszym sensie pozbawiona jest cech integrowania czy kompleksowości lub oznacza wręcz dezintegrację.

Problem globalny powstaje zawsze w wyniku procesu rozprzestrzeniania się określonego zjawiska negatywnego na skalę światową. Charakter globalny problemów staje się niemal cechą konstytutywną obecnego etapu ludzkiej cywilizacji. Większość z tych problemów jest powiązana przyczynowo i jak się wydaje niemal w każdym przypadku ma swoje egocentryczne tło aksjologiczne. Ochrona środowiska jako problem globalny ma na wszystkich listach problemów swoje stałe i eksponowane miejsce. Ilustruje to rysunek 1.

Rys. 1. Ochrona środowiska jako problem globalny

Źródło: Opracowanie własne. Por. też: Opracowanie modelu wdrożeniowego wskaźników zrównoważonego rozwoju w ramach banku danych regionalnych na poziomie kraju. Synteza raportu, red. T. Borys, FK-ROE, Jelenia Góra–Warszawa 2004.

Podejście do problemów globalnych zależy często od rodzaju organizacji podejmującej próby ich rozwiązania. Szczególne predyspozycje do formułowania swojego specyficznego podejścia do problemów globalnych mają **organizacje międzynarodowe**, tzn. takie organizacje, które zrzeszają przynajmniej trzy podmioty, utworzone są dla realizacji wspólnego celu, który ma charakter międzynarodowy lub realizowany jest przez działalność międzynarodową.

Wśród **organizacji międzynarodowych** można wyróżnić trzy grupy

- organizacje rządowe (międzyrządowe⁴, między państwowe, publiczne itp.), które zrzeszają państwa, ewentualnie państwa i obok nich organizacje międzyrządowe; wyróżnia się wśród nich organizacje powszechne/ogólne (np. ONZ), jak i specjalne (wyspecjalizowane, funkcjonalne) – np. wyspecjalizowane agendy ONZ (UNDP, FAO itp.)
- organizacje pozarządowe (niepaństwowe, prywatne, NGO), które zrzeszają osoby fizyczne lub/i osoby prawne lub związki tych osób
- organizacje mieszane (hybrydowe) zrzeszające osoby fizyczne lub/i osoby prawne bądź związki tych osób, a obok nich również państwa lub ich organy, w tej grupie można też zlokalizować większość organizacji sektora gospodarczego (np. Rada Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju).

Wśród wielu globalnych problemów związanych z ochroną środowiska szczególnie w ostatnich latach eksponowane są dwa problemy: zmiany klimatu oraz niekorzystne zmiany w bioróżnorodności. Problemy te są przedmiotem zainteresowania:

- międzynarodowych organizacji międzyrządowych, jak ONZ i jej agendy wyspecjalizowane (Program Rozwoju Narodów Zjednoczonych – UNDP UN Development Programme, Program Narodów Zjednoczonych Ochrony Środowiska – UNEP UN Environment Programme, Globalny Program Ochrony Środowiska – GEF Global Environmental Facility itp.), Światowej Organizacji Zdrowia (WHO – World Health Organization), Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD – Organization for Economic Cooperation and Development), Unii Europejskiej i jej wyspecjalizowanych agend,
- organizacji pozarządowych, przede wszystkim takich, jak Greenpeace, WWF czy sieć Friends of the Earth International i jej „podsieć” europejska (Przyjaciele Ziemi Europy FEE – Friends of the Earth Europe),
- międzynarodowych organizacji o charakterze mieszanym, w tym takich jak: Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN – The World Conservation Union lub International Union for Conservation of Nature and Natural Resources), Rada Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju czy Bank Światowy.

Nie jest to z pewnością pełna lista organizacji międzynarodowych podejmujących konkretne działania wobec globalnych problemów środowiskowych.

Międzynarodowe organizacje rządowe wobec globalnych problemów ochrony środowiska

Pod koniec 1983 r. Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych (UN General Assembly) podjęło decyzję o ustanowieniu specjalnej, niezależnej komisji, nazwanej później **Światową Komisją ds. Środowiska i Rozwoju** (World Commission on Environment and Development – WCED), której zadaniem miało być podjęcie

ogólnoświatowych badań nad szansami pogodzenia rozwoju społeczno-gospodarczego z ochroną środowiska. Po trzech latach pracy Komisja pod przewodnictwem premier Norwegii Gro Harlem Brundtland sformułowała raport (tzw. raport Brundtland).

Rozpowszechnieniu raportu WCED pod tytułem *Nasza wspólna przyszłość* (*Our Common Future*) w 1987 r. towarzyszyły liczne spotkania regionalne, które były przygotowaniem do Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” w 1992 r. w Rio de Janeiro, nazywanej również Szczytem lub Forum Ziemi (Earth Summit). Jej swoiste apogeum stanowią niewątpliwie dokumenty końcowe. W konferencji wzięli udział przedstawiciele 178 państw, obecnych było 20 tys. uczestników, w tym ponad 100 przywódców państw, co przyczyniło się do zainicjowania zakrojonej na skalę światową akcji poparcia. Jednym z najważniejszych dokumentów, jakie pojawiły się od tamtej pory jest Agenda 21 wzywająca społeczność międzynarodową do wspierania wszelkich działań służących wprowadzeniu w życie nowych paradygmatów rozwoju i stanowiąca zbiór skonkretyzowanych rekomendacji dla krajów członkowskich ONZ (jako sygnatariuszy) i organizacji międzynarodowych wyspecjalizowanych w sprawie wdrażania przez poszczególne kraje i całą społeczność międzynarodową zasad i celów ekologicznie zrównoważonego rozwoju.

Agenda 21 i inne oficjalne dokumenty⁵ wydane po kolejnej konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Sofii wskazują, że gospodarowanie zasobami odnawialnymi jest kluczowym składnikiem ekologicznie uwarunkowanego rozwoju i stwarzają przesłanki dla światowej strategii zrównoważonego rozwoju. Wskazówki zawarte w Agendzie 21, niektóre bardzo ogólne, inne stosunkowo precyzyjne, odnoszą się do wszystkich podstawowych składników biosfery. Agenda 21 może służyć do identyfikacji najważniejszych zagadnień związanych z rozwojem zrównoważonym, czyli poszanowaniem w procesach rozwojowych zasobów przyrodniczych Ziemi.

Zrównoważony rozwój wymaga wzmocnienia kooperacji między różnymi organizacjami społecznymi: rządowymi agendami ds. współpracy z zagranicą, rządem centralnym i władzami lokalnymi, przemysłem, organizacjami ochrony środowiska, instytucjami badawczymi i akademickimi, pojedynczymi obywatelami. W chwili obecnej kilka organizacji międzynarodowych odgrywa wiodącą rolę w rozprzestrzenianiu koncepcji rozwoju opartych na jednoznacznym eksponowaniu ochrony środowiska w skali globalnej. Są to:

- **Komisja Zrównoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych** (UNCSD), najważniejsze instytucjonalne ciało powołane w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju (UN Conference on Environment and Development – UNCED), jej zadaniem jest gromadzenie odpowiednich środków do wprowadzenia w życie zaleceń Agendy 21, zarówno w wymiarze międzynarodowym, krajowym, jak i indywidualnym
- **Program Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych** (UN Development Programme – UNDP), który opracował swój własny projekt realizacji transferu wiedzy i technologii w celu promocji zrównoważonego rozwoju w krajach rozwijających się

- **Program Ochrony Środowiska Organizacji Narodów Zjednoczonych** (UN Environment Program – UNEP), który ma już pewne osiągnięcia w monitorowaniu zmian w środowisku, a także, jak pokazuje przykład protokołu montrealskiego, w tworzeniu prawa międzynarodowego adekwatnego do pojawiających się problemów środowiskowych
- **Globalny Program na rzecz Środowiska** (Global Environmental Facility – GEF), powołany do życia w 1991 roku przez Bank Światowy, UNDP i UNEP, jest ukierunkowany na zapewnienie finansowania projektów, które mogą stać się źródłem znacznych korzyści środowiskowych w wymiarze globalnym.

Istotną rolę inspiratora i autora licznych inicjatyw unifikujących zasadnicze podejście do problemu wprowadzania idei rozwoju z poszanowaniem zasobów środowiska przyrodniczego odgrywa od początku lat 90. UNCSD. Szeroko zakrojone badania i studia prowadzą liczne agendy ONZ, w tym m.in. UNDP, UNEP, UNCTAD, UNECE czy FAO.

Od wielu lat szczególnie ważnym polem inicjatyw międzynarodowych jest problematyka **wskaźników zrównoważonego rozwoju**. Jedną z pierwszych organizacji międzynarodowych próbujących wypracować system wskaźników środowiskowych była Europejska Komisja Gospodarcza Narodów Zjednoczonych (United Nations European Commission of Economics – UNECE). Opracowała ona system 12 wskaźników przyporządkowanych 12 problemom środowiskowym. Przygotowany zbiór wskaźników nie tworzył jeszcze systemu, służąc głównie celom demonstracyjnym. Wycinkowy charakter mają również:

- zbiory wskaźników Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (Food and Agriculture Organization – FAO), opracowane na początku lat 90. i odnoszące się głównie do stanu wyżywienia ludności i koncepcji zrównoważonego rozwoju rolnictwa i wsi
- wskaźniki Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Zasobów Przyrody (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN), opracowane w 1991 r. i odnoszące się do ochrony ważnych ekosystemów i ochrony bioróżnorodności.

Dopiero przygotowany w ramach Programu Ochrony Środowiska Narodów Zjednoczonych (United Nations Environment Programme – UNEP) przez zespół Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego i Ochrony Środowiska (Holandia) we współpracy z Uniwersytetem w Cambridge raport *An Overview of Environmental Indicators: State of the Art and Perspectives* (1994)⁶ przedstawia system dobrze opisanych wskaźników, podobnie jak dwa obszerne raporty UNCSD⁷: • *Indicators of Sustainable Development: Methodology Sheets* (kwiecień–maj 1996) oraz • *Indicators of Sustainable Development. Framework and Methodologies* (sierpień 1996).

Apel Komisji Zrównoważonego Rozwoju Narodów Zjednoczonych o podjęcie intensywnych badań nad narodowymi systemami wskaźników ekorozwoju zachowujących zasadniczą zgodność z zestawem mierników ONZ spotkał się z pozytywną reakcją m.in. w Australii, Kanadzie, Holandii, Wielkiej Brytanii i w grupie krajów nordyckich oraz OECD.

Szczególnie ważnym polem działania agend ONZ jest **globalny problem zmian klimatu**. W ramach struktur ONZ działa Międzyrządowy Panel ds. Zmian Klimatycznych (IPCC). 4 maja 2008 r. opublikowano trzecią i ostatnią część raportu na temat zmian klimatycznych. Cały raport został sporządzony przez 2,5 tysiąca naukowców ze 130 krajów⁸. Z raportu wynika, że działalność człowieka ma wpływ na zmiany klimatyczne aż w 90%. Eksperci twierdzą, iż jeśli emisja CO₂, metanu i innych gazów cieplarnianych nie zostanie ograniczona, to średnia temperatura na globie podniesie się o 1,8–6,4 stopni (dla porównania średnia wzrostu temperatury w XX wieku wyniosła 0,8 stopnia). Spowoduje to nie tylko wyższe temperatury, ale także zdecydowane nasilenie ilości i intensywności różnych kataklizmów pogodowych, takich jak powodzie, huragany, cyklony, wichury, susze, tornada czy gwałtowne burze. Dodatkowo naukowcy z IPCC przewidują, iż do 2100 r. w wyniku roztopienia lodowców na Arktyce poziom oceanów i mórz z nimi połączonych wzrośnie w przedziale 28–43 cm, co spowoduje zalanie znacznej części Holandii, Bangladeszu, Tokio, San Francisco, Wenecji, Manhattanu w Nowym Jorku, wysp oceanicznych, takich jak np. Malediwy.

Ważne inicjatywy na rzecz środowiska przyrodniczego podejmuje w ostatnich latach **Unia Europejska**. Komisja Europejska, która w 1992 r. opublikowała Piąty Program Działań na rzecz Środowiska (Fifth Environmental Action Programme) zatytułowany *W kierunku trwałości (Towards Sustainability)*, a następnie – obowiązujący obecnie – Szósty Program Działań na rzecz Środowiska.

W 1996 r. wspólna praca Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich oraz dwóch Dyrekcji Komisji Europejskiej – DG XI i DG XII dała w efekcie wartościowy raport Environmental Indicators and Green Accounting (czerwiec 1996)⁹, a następnie przy udziale także DG II i DG V raport Sustainable Development Indicators: a pilot study following the methodology of the Commission of the United Nations on Sustainable Development (1996)¹⁰. Jest ono pierwszą próbą Unii Europejskiej wykorzystania metodologii zawartej w *Niebieskiej księdze*, która zakresem swym obejmuje 47 ze 134 wskaźników zrównoważonego rozwoju. Korzysta też ze standardowego już dziś podziału wskaźników środowiskowych na wskaźniki presji (przyczyny), stanu i reakcji.

Odnotować też należy cenne inicjatywy badawcze **Europejskiej Agencji ds. Ochrony Środowiska (EEA)** w zakresie porządkowania danych środowiskowych. Umożliwiły one wydanie ogólnoeuropejskich raportów środowiska (np. Dobris + 3). Tworzenie wskaźników, podobne jak w koncepcji UNECE, polega na przyporządkowaniu 14 problemom środowiskowym odpowiednich baz danych i wskaźników.

Podjęcie działań zmierzających do zwalczania **zmian klimatu** jest także kwestią priorytetową dla Komisji Europejskiej. W marcu 2007 r. Unia Europejska przyjęła wspólne cele polityki energetycznej i klimatycznej określane w skrócie jako „3 razy 20”. Oznacza to w perspektywie roku 2020:

- zwiększenie efektywności energetycznej o 20%
- zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych o 20%, w tym zwiększenie do 10% udziału biopaliw w transporcie

- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 20% w porównaniu z rokiem 1990.

W styczniu 2008 r. Komisja Europejska, uściślając te propozycje, przedstawiła pakiet środków wykonawczych w odniesieniu do celów UE w zakresie zmian klimatycznych i energii odnawialnej do 2020 roku. Oprócz prowadzonej kampanii przeciwdziałania zmianom klimatycznym¹¹ Komisja w ramach stosowanych instrumentów europejskiej polityki środowiskowej wyznacza poszczególnym krajom limity emisji CO₂. Na przykład Polsce przyznano na lata 2008–2012 limit emisji w wysokości 208,5 mln ton CO₂ rocznie. Jest on mniejszy o około 15% od faktycznej rocznej emisji tych gazów¹². Dwa lata po wejściu w życie protokołu z Kioto Komisja Europejska wzywa także do zawarcia nowego porozumienia w sprawie zmian klimatu, które zastąpiłoby protokół z Kioto po wygaśnięciu terminu realizacji jego celów w 2012 r.

Również inne międzynarodowe organizacje zaangażowane są w różnorodne programy na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego. Należy do nich **Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju** (OECD). W latach 1993–1998 specjalna grupa tematyczna OECD (OECD Group on the State of the Environment – SOE) przygotowała cztery niezwykle cenne opracowania¹³:

- *OECD Core Set of Indicators for Environmental Performance Reviews* (1993), w którym sformułowano nie tylko zbiory wskaźników ekorozwoju, ale także zwrócono uwagę na kwestie kryteriów ich wyboru stosownie do potrzeb wynikających z istoty problemów środowiskowych
- Wskaźniki i systemy informacji o stanie środowiska – przegląd wybranych krajów Europy Środkowej i Wschodniej wykonany przez OECD (1993) oraz opracowany dla nowo przyjętych w latach 1995 (Czechy) i 1996 (Polska, Węgry) członków OECD raport *Environmental Information System and Indicators: A Review of selected Central and Eastern European Countries* (1996), rozszerzony następnie o dane z Rosji i Bułgarii
- *Towards Sustainable Development Environmental Indicators* (1998), które jest opracowaniem empirycznie weryfikującym systemy wskaźników zrównoważonego rozwoju; w opracowaniu tym o zdecydowanie szerszym zakresie informacyjnym niż wydawany corocznie raport *OECD Environmental Data – Compendium*¹⁴, oszacowano wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju dla OECD jako grupy państw i dla poszczególnych państw członkowskich.

Inicjatywy międzynarodowych organizacji pozarządowych wobec globalnych problemów ochrony środowiska

Podjęcie międzynarodowych organizacji pozarządowych do globalnych problemów środowiskowych cechuje z reguły większy radykalizm, często z wyraźnym „podtekstem” emocjonalnym. Podjęcie to często przejawia się w formie „katastroficznych” czy „kry-

zysowych” pytań, np. czy grozi nam katastrofa demograficzna, kryzys żywnościowy czy kryzys surowcowy lub katastrofa ekologiczna, bądź w formie pytań o losy Planety i ludzkości, np. jak liczną populację ludzką może jeszcze wyżywić Ziemia; czy grozi nam depopulacja, gdy współczesna medycyna nie znajdzie dostatecznie skutecznej odpowiedzi na choroby cywilizacyjne i zakaźne ostatnich lat; czy naszej planecie grozi zagłada i kiedy ona nastąpi. Należy jednak zwrócić uwagę, że ten typ formułowania pytań nie jest zupełnie obcy środowisku naukowców, które często wspiera merytorycznie międzynarodowe organizacje pozarządowe.

Wśród organizacji pozarządowych szczególnie miejsce w rozwiązywaniu globalnych problemów środowiskowych zajmują trzy organizacje międzynarodowe: Greenpeace, WWF i Friends of the Earth International. W programach działań właśnie tych organizacji ochrona środowiska w skali globalnej jest wyraźnie eksponowana.

Greenpeace jest międzynarodową, globalną organizacją pozarządową, znaną także jako Fundacja Greenpeace. Została ona założona w 1971 r. w Vancouver w Kanadzie, by przeciwstawić się amerykańskim próbom jądrowym na Alasce. Obecnie organizacja ma bardzo szerokie spektrum działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Greenpeace posiada 28 biur i prowadzi działalność w 42 krajach, podlegającą pod Greenpeace International z siedzibą w Amsterdamie. Biura te są w dużej mierze autonomiczne w prowadzeniu wspólnej globalnej kampanii dostosowanej do lokalnych warunków oraz do poszukiwań niezbędnego wsparcia finansowego od indywidualnych darczyńców. Biura te wspierają sieć lokalnych grup ochotników uczestniczących w wielu kampaniach na swoim terenie. Organizacja finansowana jest całkowicie przez indywidualnych darczyńców (program Direct Dialogue), których liczbę szacuje się na około 2,8 mln. Są to głównie indywidualni sympatycy oraz liczne organizacje charytatywne, które uczestniczą w wielu kampaniach konsumenckich i miejskich. Greenpeace nie przyjmuje pieniędzy od organizacji gospodarczych i rządów, co ma gwarantować jej niezależność¹⁵. Główne kampanie tej organizacji dotyczą:

- zatrzymania zmian klimatycznych
- ochrony lasów
- ochrony oceanów
- powstrzymania wielorybnictwa
- sprzeciwu wobec wykorzystywania energii atomowej i popierania energii odnawialnej
- sprzeciwu wobec inżynierii genetycznej (GMO)
- eliminacji z użycia toksycznych związków chemicznych.

Greenpeace zajmuje się zatem największymi globalnymi problemami środowiskowymi, głównie przez organizowanie – często kontrowersyjnych i spektakularnych – akcji bezpośrednich. Organizacja ta często jest krytykowana – zwłaszcza przez organizacje rządowe – za to, że jest zbyt radykalna, że działa na granicy ekoterroryzmu, że uprawia czasami działania pseudoekologiczne i czysto propagandowe, a zwłaszcza za podejście

do rozwiązywania globalnych problemów środowiskowych w sposób, według organizacji rządowych, nieuzasadniony ekonomicznie. Dotyczy to zwłaszcza często podejmowanej przez Greenpeace krytyki rozwoju energetyki jądrowej.

Z punktu widzenia aksjologicznego działania Greenpeace to typowe podejście bio-centryczne, właściwe dla głębokiej ekologii (*deep ecology*). Greenpeace krytykuje często inne organizacje, zwłaszcza rządowe, za to, że stawiają wartości ludzkie wyżej niż innych istot żywych.

WWF (dawniej World Wildlife Fund) powstał w 1961 r. jako organizacja ekologiczna o charakterze międzynarodowym działająca w formule fundacji z siedzibą w Szwajcarii. Pomysł jej utworzenia pochodzi od ówczesnego dyrektora generalnego UNESCO Juliana Huxleya, który podczas podróży do Afryki dostrzegł, że zniszczenie środowiska i nieograniczone polowania mogą wkrótce doprowadzić do wymarcia niezwykłej fauny tego kontynentu. Ideę utworzenia tej organizacji, która zajmowałaby się wspieraniem rozwiązywania globalnych problemów ochrony przyrody, poparli ornitolog Max Nicholson i ówczesny wiceprezydent IUCN Peter Scott – projektodawca logo WWF (czarno-biała panda). Z czasem zaczęły również powstawać narodowe oddziały fundacji w wielu krajach świata. Misją WWF jest powstrzymanie degradacji środowiska naturalnego w skali globalnej i stworzenie warunków społeczno-politycznych i gospodarczych, w których ludzie będą żyli w harmonii z przyrodą¹⁶. W czasie prawie 50 lat swojego istnienia organizacja ta zainicjowała, przeprowadziła lub pomogła w realizacji ponad 12 600 przedsięwzięć na rzecz ochrony przyrody w 154 krajach świata, przyczyniając się m.in. do powstania 270 parków narodowych.

Od początku swojego istnienia WWF gromadzi fundusze niezbędne do ochrony przyrody. Wydają się, że podstawą sukcesu tej organizacji jest duża skuteczność w pozyskiwaniu środków finansowych i efektywność w ich wydatkowaniu. Wszystkie pieniądze pochodzą z 3 źródeł: ze składek członkowskich, z dotacji państwowych oraz darów osób prywatnych lub organizacji. Część finansów WWF jest inwestowana, by zwiększyć i zabezpieczyć kapitał. Organizację WWF wspierają różne kluby przyjaciół, sponsorzy i stowarzyszenia użyteczności publicznej.¹⁷

Podejście do globalnych problemów środowiskowych cechuje mniejszy niż w przypadku Greenpeace radykalizm i spektakularność podejmowanych inicjatyw. Nad ich doborem czuwają powoływane zespoły specjalistów i doradców. Organizacja preferuje w zasadzie dwa kierunki działalności¹⁸:

1. Promocję edukacji i badań stanu planety (przygotowywanie raportów Living Planet 2008)¹⁹ poprzez formułowanie strategii ochrony przyrody i podejmowanie na tej podstawie inicjatyw przeciwdziałających zniszczeniu środowiska naturalnego. Na przykład w roku 1980, wspólnie z IUCN oraz UNEP organizacja ta stworzyła nadal aktualną Światową Strategię w Zakresie Ochrony Przyrody, którą podpisał Sekretarz Generalny ONZ. Strategia, opublikowana jednocześnie w 34 stolicach świata, stała się podstawą kompleksowego spojrzenia na ochronę środowiska oraz zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych naszej planety. Organizacja

stara się przeciwdziałać **zmianom klimatu**, współpracując w sieci europejskiej Climate Action Network (CAN) Europe wspólnie z Greenpeace i Friends of the Earth Europe. Sieć ta działa pod hasłem: „Europo, czas wziąć sprawy w swoje ręce! Zatrzymajmy globalne ocieplenie na poziomie poniżej 2°C”. W sensie edukacyjnym działaniom tym sprzyja nowa aplikacja kalkulatora śladu ekologicznego, mierząca stopień konsumpcji zasobów planety. Ślad mierzony jest powierzchnią łądu i mórz potrzebną, aby wyprodukować obecnie wykorzystywane przez nas zasoby i zaabsorbować wytwarzane przez nas zanieczyszczenia. Wynik wyrażany jest w globalnych hektarach na osobę (gha/os.).

2. Konkretnie projekty służące ocaleniu najbardziej zagrożonych gatunków i siedlisk na Ziemi. Do inicjatyw WWF należy na przykład ochrona dżungli amazońskiej czy słoni afrykańskich oraz walka z nielegalnym handlem ginącymi gatunkami. W Polsce WWF podejmuje m.in. działania na rzecz ochrony przyrodniczo cennych rzek (np. realizacja projektu „Odra”) i lasów, jak również ochrony największych drapieżników: wilków, rysi i niedźwiedzi. Ponadto WWF Polska prowadzi jeden projekt zagraniczny, którego celem jest ochrona lasów deszczowych Konga.

Charakter zbliżony do hybrydowego ma organizacja **Friends of the Earth International** (FoEI – Przyjaciele Ziemi). Jest to w istocie największa na świecie sieć organizacji pozarządowych zrzeszająca środowiska 73 krajowych organizacji członkowskich i około 5000 grup lokalnych na każdym kontynencie. Ta międzynarodowa organizacja ekologiczna, mająca główną siedzibę w Amsterdamie, jest federacją niezależnych organizacji ekologicznych działających na całym świecie. Zrzesza około 1,5 miliona członków i sympatyków, którzy prowadzą kampanie dotyczące najważniejszych współczesnych problemów ekologicznych i społecznych, jednocześnie działając na rzecz lokalnego i globalnego zrównoważonego rozwoju. W Polsce organizacją członkowską FoE International jest Polski Klub Ekologiczny.

Bardzo aktywnie na rzecz rozwiązywania kontynentalnych problemów środowiskowych działa europejski oddział (FoEEurope), który prowadzi kampanie na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska. Zrzesza on ponad 30 organizacji krajowych z tysiącami lokalnych grup. Do priorytetów działania tej organizacji należy:

- promowanie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska naturalnego jako kluczowego elementu nowego paradygmatu rozwoju na poziomach: lokalnym, krajowym, regionalnym i globalnym
- ochrona przed dalszą degradacją środowiska i naprawa szkód w środowisku spowodowanych działalnością człowieka
- zachowanie ekologicznej wartości ziemi oraz kulturowej, etnicznej i przyrodniczej różnorodności
- zwiększenie udziału społeczeństwa w podejmowaniu kluczowych dla środowiska decyzji.

Wśród kilkunastu najważniejszych kampanii FoEEurope na szczególną uwagę zasługują:

1. Działania na rzecz zrównoważonego transportu. Chociaż emisja z wszystkich innych sektorów spada, bezwzględna emisja w sektorze transportu wciąż wzrasta i stanowi około jedną czwartą wszystkich unijnych emisji gazów cieplarnianych. Coraz bardziej widoczne są według FoEEurope inne szkodliwe skutki niektórych rodzajów transportu (np. rosnące problemy zdrowotne wywołane zanieczyszczeniem powietrza i hałasem). W prowadzonej przez FoEEurope kampanii „Miliony dla zrównoważonego rozwoju” podkreśla się niesłuszną koncentrację środków z unijnych funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na projektach transportowych związanych z budową autostrad i dróg, z marginalnym traktowaniem inwestycji transportowych wspierających transport publiczny, rehabilitację regionalnych i lokalnych linii kolejowych oraz poprawę bezpieczeństwa transportu²⁰.
2. Działania na rzecz powstrzymania dynamiki zmian klimatu. Według FoEEurope zmiany klimatyczne mogą powodować bezprecedensowe gospodarcze, społeczne i środowiskowe katastrofy o wymiarze globalnym. W zorganizowanej kampanii „Carbon Dinozaury” podkreśla się utrzymującą się zależność od paliw kopalnych, utrudniającą skuteczne działania w sprawie zapobiegania zmianom klimatycznym i blokującą stabilną przyszłość odnawialnych źródeł energii, zwiększenie wydajności energetycznej oraz redukcję całkowitego zapotrzebowania na energię²¹.
3. Organizacja Europejskiej Kampanii przeciwko GMO. Według FoEEurope ryzyko uogólnionych skażeń GMO w rolnictwie konwencjonalnym staje się poważnym problemem globalnym. Celem kampanii jest zapewnienie odpowiednich zapisów w prawodawstwie UE w sprawie zmniejszenia ryzyka uwolnienia GMO, śledzenia i etykietowania genetycznie zmodyfikowanej żywności, prawnej odpowiedzialności producentów za GMO itp.

FoEEurope ma względnie stabilne i zróżnicowane źródła finansowania swoich kampanii. Środki te pochodzą aż z pięciu dyrekcji Unii Europejskiej (ds. środowiska, ds. handlu, ds. zatrudnienia i spraw socjalnych i ds. rozwoju), Programu Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska – UNEP, prywatnych fundacji i środków rządowych (ministerstw środowiska) trzech państw: Austrii, Niemiec i Holandii.

Inicjatywy międzynarodowych organizacji „hybrydowych”

Jedną z najważniejszych organizacji hybrydowych jest **Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody i Jej Zasobów** (The World Conservation Union lub International Union for Conservation of Nature and Natural Resources), określana w skrócie IUCN. Ta międzynarodowa organizacja zajmująca się ochroną przyrody ma swój jasno określony cel działania. Misją IUCN jest bowiem pomaganie społeczeństwu całego świata

w ochronie integralności i różnorodności przyrody oraz w osiągnięciu sprawiedliwego i ekologicznie zrównoważonego korzystania z zasobów naturalnych²².

Organizacja ta została założona w 1948 r. pod nazwą International Union for the Protection of Nature (IUPN) na Międzynarodowym Kongresie Ochrony Przyrody w Fontainebleau. W 1956 r. zmieniła nazwę na International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, a w 1990 r. na The World Conservation Union. Siedziba IUCN mieści się w miejscowości Gland w Szwajcarii. Organizacja skupia 83 państwa, ponad 1000 agencji rządowych i organizacji pozarządowych oraz ponad 11 tysięcy ekspertów i naukowców ze 160 krajów.

Z przeglądu działań IUCN wynika, że koncentruje ona swoją aktywność na jednym z najważniejszych globalnych problemów środowiskowych – na ochronie bioróżnorodności i obszarów cennych przyrodniczo. Z tego powodu w strukturach tej organizacji wiodące miejsce zajmują dwie komisje²³:

1. Komisja Gatunków Zagrożonych IUCN (IUCN Species Survival Commission – SCC); najważniejszym efektem jej pracy jest publikacja międzynarodowej *Czerwonej księgi*, zawierającej listę gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem.
2. Światowa Komisja IUCN ds. Obszarów Chronionych (IUCN World Commission on Protected Areas – WCPA) kreująca system obszarów chronionych, składający się z sześciu kategorii:
 - Ia – ścisły rezerwat przyrody (*Strict Nature Reserve*)
 - Ib – obszar naturalny (*Wilderness Area*)
 - II – park narodowy (*National Park*)
 - III – pomnik przyrody (*Natural Monument*)
 - IV – obszar ochrony siedliskowej lub gatunkowej (*Habitat/Species Management Area*)
 - V – obszar chronionego krajobrazu/morza (*Protected Landscape/Seascape*)
 - VI – obszar chroniony o użytkowanych zasobach (*Managed Resource Protected Area*)

Ważną grupę organizacji międzynarodowych działających na rzecz ochrony środowiska stanowią **organizacje sektora gospodarczego**. Większość inicjatyw tego sektora na rzecz środowiska ma również źródło w Agendzie 21. Do najważniejszych zaleceń tego dokumentu zalicza się tworzenie i wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem. Agenda 21 definiuje również pojęcie „strategii czystszej produkcji” jako punktu wyjścia dla przedsiębiorstw do wprowadzania tych systemów. Na konferencji w Rio wśród zainteresowanych propagowaniem idei zrównoważonego rozwoju znaleźli się również reprezentanci sektora gospodarczego zorganizowani w Międzynarodowej Izbie Handlu (ICC). Jej najważniejszą inicjatywą jest powołanie do życia **Rady Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju** grupującej przedstawicieli kierownictw 48 największych światowych koncernów. Opracowana przez Radę *Karta biznesu na rzecz zrównoważonego rozwoju* dokumentuje stanowisko czołowych przedstawicieli świata biznesu w odniesieniu do głównych problemów ochrony środowiska przyrodniczego. Podstawowym postulatem wyrażonym w *Karcie* jest wprowadzenie w przedsiębiorstwach systemów zarządzania środowiskowego w oparciu o doświadczenia uzyskane przy wdrażaniu

systemów zarządzania jakością. *Karta* wymienia 16 następujących zasad (wytycznych), których należy przestrzegać przy budowaniu tych systemów:

1. Ochrona środowiska priorytetem działania firmy
2. Wdrażanie zintegrowanych systemów zarządzania
3. Stałe wdrażanie przedsięwzięć ochronnych
4. Kształcenie pracowników
5. Przeprowadzenie wstępnej oceny oddziaływania na środowisko
6. Ekologizacja produktów i usług na etapie ich projektowania
7. Wdrażanie systemu porad dla klientów
8. Ekologizacja procesów produkcyjnych i eksploatacji urządzeń
9. Prowadzenie badań wpływu na środowisko
10. Wdrażanie środków zapobiegawczych
11. Oddziaływanie na podwykonawców i dostawców
12. Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska
13. Przekazywanie technologii przyjaznych środowisku
14. Wnoszenie wkładu firmy w ogólną działalność proekologiczną
15. Prowadzenie dialogu ze społeczeństwem
16. Zapewnienie przestrzegania wszelkich norm ochrony środowiska.

Karta zwraca także uwagę na konieczność opracowania przewodnika zarządzania środowiskowego we wszystkich rodzajach działalności gospodarczej na świecie, angażowania załóg przedsiębiorstw w realizację idei zarządzania prośrodowiskowego, zachęcania firm do stałego doskonalenia, poprawiania relacji z otoczeniem oraz do informowania społeczeństwa o podejmowanych inicjatywach ekologicznych.

Dla realizacji globalnych celów ochrony środowiska ważne znaczenie mają także inicjatywy **instytucji finansowych**, czyli tych podmiotów gospodarczych, których główną funkcją jest dokonywanie operacji finansowych, tj. obrót specyficznym towarem, jakim jest pieniądź w postaci kredytu, depozytu, papieru wartościowego, produktu ubezpieczeniowego itp. Instytucje finansowe to przede wszystkim banki (instytucje kredytowe), fundusze celowe o osobowości prawnej (fundusze inwestycyjne, fundusze ekologiczne itp.), instytucje ubezpieczeniowe, przedsiębiorstwa factoringowe i leasingowe itp. Do przesłanek ekologicznej reorientacji międzynarodowych instytucji finansowych należy zaliczyć w szczególności:

- globalne trendy rozwojowe w coraz szerszym zakresie oparte na poszanowaniu zasobów i coraz mocniej kształtowany przez świadomość ekologiczną rozwój etyki społecznej; procesy te wymuszają w sposób pośredni coraz szybsze tempo ekologizacji instytucji finansowych
- korzyści ekologizacji instytucji finansowych wpływające w sposób bezpośredni na szybkość procesu reorientacji; są to korzyści monetarne (obniżka kosztów, możliwość uzyskania przewagi konkurencyjnej itp.) i niepieniężne (pozytywny wizerunek, nowe style zachowań itp.).

Dowodem na wzrost znaczenia czynnika ekologicznego w działalności i funkcjonowaniu banków jest deklaracja ONZ *Bankowość i środowisko*. Składa się ona z trzech części:

- 1) oświadczenie banków w sprawach ochrony środowiska i możliwościach trwałego rozwoju pod auspicjami UNEP,
- 2) ochrona środowiska a instytucje finansowe,
- 3) świadomość społeczna i informacja.

Deklarację ratyfikowało ponad 100 banków z 34 krajów na wszystkich kontynentach. Największy udział mają banki z Niemiec, Polski, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Austrii, Kanady, USA i Szwecji. Najszerzy oddźwięk idea bankowości proekologicznej znalazła wśród banków europejskich.

Na uwagę zasługuje też inicjatywa Banku Światowego formułowania tzw. „zielonych warunków kredytowych” (*green conditionality*), które miałyby zapewnić spełnienie wymagań trwałego gospodarowania w procedurach działania banku i tym samym stworzyć szansę rzeczywistego trwałego rozwoju. Ciekawa jest również matryca wskaźników środowiskowych opracowana przez Bank Światowy. Ogół wskaźników został w niej podzielony na cztery wyraźnie wyodrębnione grupy: eksploatacja zasobów środowiska przyrodniczego, emisja/opad zanieczyszczeń, podtrzymywanie procesów życiowych i wpływ na dobrobyt społeczny. Wskaźniki ilustrujące (kwantyfikujące) podtrzymywanie procesów życiowych (*life support*) odnoszą się do usług, jakie świadczą poszczególne, zwłaszcza niekontrolowane przez człowieka lub niepoddawane presji antropogennej ekosystemy, np. rozkład odpadów organicznych do postaci prostych składników pokarmowych dla roślin, produkcja tlenu czy podtrzymywanie bioróżnorodności ekosystemowej i genetycznej. Wskaźniki wpływu na dobrobyt społeczny dotyczą tych rodzajów presji antropogennej, które wiążą się z bezpośrednim oddziaływaniem na zdrowie i życie.

Reorientacja proekologiczna widoczna jest także w funduszach inwestycyjnych. Ekologiczne fundusze inwestycyjne istnieją m.in. w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Niemczech, Wielkiej Brytanii i Japonii. Mimo szerokiego zakresu geograficznego ich występowania udział „zielonych” funduszy w rynku funduszy inwestycyjnych jest nadal niewielki. Metodą często wykorzystywaną przy budowie portfela ekologicznego jest korzystanie przez fundusze inwestycyjne z informacji agencji zajmujących się ratingiem ekologicznym. Do najważniejszych tego typu agencji na rynku międzynarodowym należą Standard and Poor's International Ratings, Moody's Investors Service Inc. i Okom Gesellschaft für Ökologische Kommunikation mbH²⁴.

Podobnie jak w przypadku innych instytucji finansowych naciski grup społecznych oraz coraz bardziej wymierne korzyści ekonomiczne są coraz poważniejszymi argumentami wymuszającymi ekologiczną reorientację instytucji ubezpieczeniowych. Istotną rolę odegrała tu deklaracja ONZ *Środowisko i ubezpieczenia*. Na przyspieszenie tego procesu ma również wpływ coraz większe zainteresowanie „zielonymi” polisami (tzw. ubezpieczeniami ekologicznymi) przedsiębiorstw, które służą do wyrównywania szkód powstałych w środowisku w wyniku awarii przemysłowych, emisji gazów, zanieczyszczenia wód, gleby itp.

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonej analizy trzech grup międzynarodowych organizacji działających na rzecz ochrony środowiska można sformułować następujące wnioski:

1. Pojawienie się nowych paradygmatów rozwoju jest w dużej mierze wynikiem mobilizacji organizacji międzynarodowych w celu wykreowania skutecznych instrumentów zmniejszenia lub rozwiązania głównych problemów środowiskowych o charakterze globalnym.
2. W ostatnich latach widać wyraźne postępy w kształtowaniu się globalnej świadomości. Ludzie zaczynają coraz lepiej zdawać sobie sprawę zarówno z korzyści, jak i zagrożeń niesionych przez umiędzynarodowienie życia gospodarczego i społecznego, choć nadal znaczna część społeczności światowej nie zdaje sobie sprawy z wagi tych problemów, a przede wszystkim z ich dynamiki.
3. Problem globalny powstaje zawsze w wyniku procesu rozprzestrzeniania się określonego zjawiska negatywnego na skalę światową. Charakter globalny problemów staje się niemal cechą konstytutywną obecnego etapu ludzkiej cywilizacji. Większość z tych problemów jest powiązana przyczynowo i jak się wydaje niemal w każdym przypadku ma swoje egocentryczne tło aksjologiczne.
4. Wśród wielu globalnych problemów związanych z ochroną środowiska w ostatnich latach szczególnie eksponowane są dwa problemy: zmiany klimatu i niekorzystne zmiany w bioróżnorodności.
5. Skuteczność strategii organizacji międzynarodowych mających na celu zmniejszenie lub rozwiązanie głównych problemów środowiskowych o charakterze globalnym jest nader zróżnicowana, a tempo zmian pozytywnych w środowisku z pewnością niewystarczające. Dowodzą tego kolejne raporty ONZ o stanie środowiska. Według raportu ogłoszonego 30 marca 2005 r. w Londynie ziemskie zasoby naturalne są w 60% zniszczone, a degradacja środowiska postępuje nadal.

Przypisy

¹ D. Meadows et al., *Granice wzrostu*, Warszawa 1973; M. Mesarović, E. Pestel, *Ludzkość w punkcie zwrotnym*, Warszawa 1977.

² A. Peccei, *Przyszłość jest w naszych rękach*, Warszawa 1987.

³ Z. Podolski, *Metodologia w dobie globalizacji*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2000 nr 3, s. 7.

⁴ Jest kwestią dyskusyjną, czy za organizacje międzynarodowe można uznać organizacje międzyrządowe niemające podmiotowości prawnej, takie jak Unia Europejska (UE). UE jest często kwalifikowana jako organizacja międzynarodowa, ponieważ coraz częściej korzysta z podmiotowości prawnej Wspólnot Europejskich i jest uznawana za podmiot prawa międzynarodowego. Z tego powodu aktywność UE wobec problemów ochrony środowiska jest przedmiotem rozważań w tym artykule.

⁵ M.in. Karta Ziemi, nazwana po Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro Deklaracją z Rio, która zawiera zbiór 27 podstawowych zasad ekorozwoju, praw i obowiązków państw i obywateli wobec środowiska naturalnego.

⁶ An Overview of Environmental Indicators: State of the art and perspectives, Environmental Assessment Technical Reports, 1994.

⁷ Indicators of Sustainable Development: Methodology Sheets, New York, April–May 1996; Indicators of Sustainable Development. Framework and Methodologies, New York, August 1996.

⁸ www.zm.org.pl/?t=zmiany_klimatu - 15k (34.11.2008).

⁹ Environmental Indicators and Green Accounting, Bruxelles, June 1996.

¹⁰ Sustainable Development Indicators: a pilot study following the methodology of the Commission of the United Nations on Sustainable Development, Luxembourg 1996.

¹¹ ec.europa.eu/environment/climat/campaign/index_pl.htm - 17k (3.11.2008).

¹² A. Mikłaszewski, Limity Emisji CO₂ – obciążenia gospodarki i możliwości rozwiązań, „Zielona Planeta” 2008, nr 4.

¹³ OECD Core Set of Indicators for Environmental Performance Reviews, Paris 1993; Wskaźniki i systemy informacji o stanie środowiska – przegląd wybranych krajów Europy Środkowej i Wschodniej wykonany przez OECD, PIOŚ Warszawa 1993; Environmental Information System and Indicators: A Review of selected Central and Eastern European Countries, Chateau de la Muette 1996; Towards Sustainable Development Environmental Indicators, Paris 1998.

¹⁴ Por. np.: Environmental Data – Compendium 1997, Paris 1997.

¹⁵ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Greenpeace> (3.11.2008) oraz P. Moore, Why I Left Greenpeace, „The Wall Street Journal” 22.04.2008.

¹⁶ <http://wwf.pl> (30.10.2008).

¹⁷ <http://Panda.org.WWF> International (29.10.2008).

¹⁸ <http://wwf.pl> (30.10.2008).

¹⁹ Living Planet Report 2008, by Edwin Bendyk on October 29th, WWF 2008. Według wielu ocen jest to najważniejsza światowa publikacja diagnozująca stan naszej planety.

²⁰ <http://www.foeeurope.org/billions/> (25.10.2008).

²¹ http://www.foeeurope.org/climate/download/background_IyKyoto.pdf (25.10.2008).

²² <http://pl.wikipedia.org/wiki/IUCN> (26.10.2008).

²³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/IUCN> (26.10.2008).

²⁴ L. Dziawgo, Papiery wartościowe w ochronie środowiska, Toruń 1997, s. 72–73.

Bibliografia

- An Overview of Environmental Indicators: State of the art and perspectives, Environmental Assessment Technical Reports, 1994.
- Dziawgo L., Papiery wartościowe w ochronie środowiska, UT, Toruń 1997
- Environmental Indicators and Green Accounting, Bruxelles, July 1996
- Environmental Information System and Indicators: A Review of selected Central and Eastern European Countries, Chateau de la Muette 1996
- Environmental Data – Compedium 1997, Paris 1997
- Indicators of Sustainable Development: Methodology Sheets, New York, April–May 1996
- Indicators of Sustainable Development. Framework and Methodologies, New York, August 1996
- Living Planet Report 2008, by Edwin Bendyk on October 29th, WWF 2008
- Meadows D. et al., Granice wzrostu, Warszawa 1973
- Mesarović M., Pestel E., Ludzkość w punkcie zwrotnym, Warszawa 1977
- Mikłaszewski A., Limity Emisji CO₂ – obciążenia gospodarki i możliwości rozwiązań, „Zielona Planeta” 2008, nr 4
- Moore P., Why I Left Greenpeace, „The Wall Street Journal” 22.04.2008
- OECD Core Set of Indicators for Environmental Performance Reviews, Paris 1993
- Wskaźniki i systemy informacji o stanie środowiska – przegląd wybranych krajów Europy Środkowej i Wschodniej wykonany przez OECD, PIOŚ, Warszawa 1993
- Opracowanie modelu wdrożeniowego wskaźników zrównoważonego rozwoju w ramach banku danych regionalnych na poziomie kraju. Synteza raportu, red. T. Borys, FK-ROE, Jelenia Góra–Warszawa 2004.
- Pecei A, Przyszłość jest w naszych rękach, Warszawa 1987.
- Podolski Z., Metodologia w dobie globalizacji, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2000, nr 3
- Sustainable Development Indicators: a pilot study following the methodology of the Commission of the United Nations on Sustainable Development, Luxembourg 1996
- Towards Sustainable Development Environmental Indicators, Paris 1998

International Organisations towards Global Environmental Protection Problems

Summary

The paper presents an analysis of the position represented by three groups of international organisations: governmental, non-governmental and of a mixed character towards global environmental problems. A thesis has been put forward that the emergence of the new development paradigms (*balanced development, durable development, sustainable development*) is to a vital extent an effect of international organisations mobilising to create efficient instruments of a global character that might serve solving the main environmental protection problems.

Within the conclusions the author states the following:

- Over the recent years we can see clear advances in shaping the global awareness. People start to more and more realise both the advantages and dangers resulting from internationalisation of the economic and social life.
- A problem in the global dimension emerges as a result of a particular negative matter that spreads all over the world. At the current stage of human civilisation, the global character of problems becomes a nearly constitutive feature. The majority of those problems are causally tied to each other and almost in each case have an egocentric axiological background.
- Among many global problems connected to environmental protection two have been exposed in recent years: climate change and adverse changes in biodiversity.
- The effectiveness of international organisations' strategies aimed at lowering or solving the main global environmental problems is strongly diversified, and the pace of positive changes in the environment is rather insufficient. In fact, it has been proven by the consecutive UN reports on the environment. According to the report published on 30 March 2005 in London, the world natural resources are devastated in sixty per cent, and the environmental degradation has not yet been stopped, and advances.